

7. Сергеев В. И. Корпоративная логистика. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 976 с.
8. Телегин А. В., Костров В. Н., Ничипорук А. О., Никитин А. А. Транспортное экспедирувание. – Н. Новгород: Изд-во ФГОУ ВПО; ВГАВТ, 2010. – 400 с.

and economic relations in the commercial shipping industry]. Odessa: Avtograf, 2008.

Sergeev, V. I. Korporativnaia logistika [Corporate logistics]. Moscow: INFRA-M, 2005.

Telegin, A. V., Kostrov, V. N., and Nichiporuk, A. O. Transportnoe ekspedirovanie [Forwarding]. Nizhny Novgorod: FGOU VPO; VGAVT, 2010.

Vynnykov, V. V., Bykova, E. D., and Vynnykov, S. V. Lohystyka na vodnom transporte [Logistics in water transport]. Odesa: Feniks, 2004.

УДК 338.45

Філіппов М. І., Гавришук Т. Б.

ВПРОВАДЖЕННЯ КЛАСТЕРНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано світовий досвід впровадження кластерної моделі діяльності підприємств. Розглядаються основні передумови створення та перспективи діяльності кластерів галузі легкої промисловості в Україні. Обґрунтовано застосування кластерного підходу в Україні, який є необхідною умовою для відродження вітчизняного виробництва, підвищення ефективності інноваційного розвитку регіонів, досягнення високого рівня економічного розвитку та конкурентоспроможності. Надані пропозиції щодо удосконалення державної політики розвитку інноваційних кластерів для підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення входження України в коло економічно розвинутих країн світу.

Ключові слова: кластери, державна політика, інноваційна діяльність, легка промисловість

Табл.: 2. Бібл.: 8.

Філіппов Михайло Іванович – кандидат економічних наук, професор, кафедра менеджменту організацій, Міжрегіональна академія управління персоналом (вул. Фрометівська, 2, Київ, 03039, Україна)

Гавришук Тетяна Богданівна – аспірант, кафедра зовнішньоекономічної діяльності, Міжрегіональна академія управління персоналом (вул. Фрометівська, 2, Київ, 03039, Україна)

Email: 27078888@mail.ru

УДК 338.45

Филиппов М. И., Гавришук Т. Б.

ВНЕДРЕНИЯ КЛАСТЕРНОЙ МОДЕЛИ ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

В статье проанализирован мировой опыт внедрения кластерной модели деятельности предприятий. Рассматриваются основные предпосылки создания и перспективы деятельности кластеров отрасли легкой промышленности в Украине. Обоснованно применение кластерного подхода в Украине, который является необходимым условием для возрождения отечественного производства, повышения эффективности инновационного развития регионов, достижения высокого уровня экономического развития и конкурентоспособности. Даны предложения по совершенствованию государственной политики развития инновационных кластеров для повышения конкурентоспособности экономики и обеспечения входжения Украины в круг экономически развитых стран мира.

Ключевые слова: кластеры, государственная поддержка, инновационная деятельность, легкая промышленность

Табл.: 2. Библ.: 8.

Филиппов Михаил Иванович – кандидат экономических наук, профессор, кафедра менеджмента организаций, Межрегиональная академия управления персоналом (ул. Фрометовская, 2, Киев, 03039, Украина)

Гавришук Татьяна Богдановна – аспирант, кафедра внешнеэкономической деятельности, Межрегиональная академия управления персоналом (ул. Фрометовская, 2, Киев, 03039, Украина)

Email: 27078888@mail.ru

UDC 338.45

Filippov M. I., Gavryshchuk T. B.

INTRODUCTION OF THE CLUSTER MODEL OF ORGANISATION OF ACTIVITY OF LIGHT INDUSTRY ENTERPRISES OF UKRAINE

The article analyses the world experience of introduction of the cluster model of activity of enterprises. It considers main prerequisites of creation and prospects of activity of clusters in light industry in Ukraine. It justifies application of the cluster approach in Ukraine, which is a necessary condition for revival of the domestic production, increase of efficiency of innovation development of regions and achievement of a high level of economic development and competitiveness. It provides proposals on improvement of the state policy of development of innovation clusters for increase of competitiveness of economy and ensuring entry of Ukraine into the circle of economically developed countries of the world.

Key words: clusters, state support, innovation activity, light industry

Tabl.: 2. Bibl.: 8.

Filippov Mykhaylo I. – Candidate of Sciences (Economics), Professor, Department of Management of Organizations, Interregional Academy of Personnel Management (vul. Frometivska, 2, 03039, Ukraine)

Gavryshchuk Tetyana B. – Postgraduate Student, Department of Foreign Economic Activity, Interregional Academy of Personnel Management (vul. Frometivska, 2, 03039, Ukraine)

Email: 27078888@mail.ru

Вступ. В умовах структурної перебудови економіки України одним із найважливіших завдань є формування промислової політики на основі кластерного підходу. Державна підтримка промислових кластерів повинна бути спрямована на розвиток взаємовідносин між органами державного управління й товаровиробниками.

Механізми розвитку такої форми організації діяльності, як кластер легкої промисловості України, варто розглядати у тісному взаємозв'язку із сучасними законами конкурентної боротьби та з урахуванням специфіки регіонального аспекту в глобальній економіці. Світова практика 1990-х років свідчить про високу економічну результативність діяльності значної кількості різноманітних кластерів, підтверджуючи їх конкурентні переваги порівняно з традиційними формами організації бізнесу. Тому обґрунтованим є запровадження кластерів легкої промисловості і в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням кластерної моделі організації діяльності підприємств присвячені праці таких зарубіжних та вітчизняних вчених: М. Портера, Н. Волкової, В. Бондаренко, М. Герасимчука, О. Єфімова, Т. Сахо, С. Соколенка, Г. Хасаєва, Т. Цихан та інших. Аспекти інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості України висвітлюють у своїх працях М. Войнаренко, О. Волков, А. Гречан, Ю. Звягінцева, С. Ілляшенко, О. Лабурцевої, О. Луговського, О. Малиш, І. Тарасенко та інші.

На даний момент, незважаючи на велику кількість досліджень у галузі легкої промисловості, залишається недостатньо опрацьованою проблема вибору та обґрунтування кластерної моделі організації діяльності підприємств легкої промисловості України.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних аспектів впровадження кластерної моделі організації діяльності підприємств легкої промисловості України.

Результати. Легка промисловість України – багатогалузевий комплекс народного господарства, що включає 17 підгалузей, які виготовляють широкий спектр товарів (зокрема, тканини, одяг, взуття, шкіргалантерею та шкіряні товари, фурнітуру, фарфоровий посуд, іграшки тощо). Виробництво забезпечують 10 тис. підприємств, персонал яких налічує 150 тис. осіб, що становить 7% загальної чисельності промислово-виробничого персоналу.

Зважаючи на вищезазначене, враховуючи значну соціальну роль галузі як провідного роботодавця, а також надзвичайно високу орієнтацію на кінцевого споживача, легку

промисловість можна назвати стратегічною з позиції забезпечення високої якості життя населення країни.

Але занепад галузі, на даний час, неможливо заперечувати. Пов'язаний він із такими проблемами, як різке скорочення сировинної бази та залежність від імпортованої сировини; високий рівень собівартості вітчизняних товарів легкої промисловості; відсутність у значної частини підприємств ефективного управління тощо.

Кількість підприємств легкої промисловості, що займалися інноваційною діяльністю незначна і відзначається різними коливаннями по роках, про що свідчать дані табл. 1. Це негативно позначається на якості продукції, що випускається, на задоволенні споживчого попиту і змушує підприємства працювати за давальницькими схемами з передачею готової продукції іноземним замовникам [6, с. 61]. Серед виробничих чинників, які гальмують інноваційну діяльність, в першу чергу можна виділити невисокий інноваційний потенціал підприємств легкої промисловості, брак інформації про нові технології, практично повну відсутність інформації про ринки збуту і недостатні можливості для кооперування з іншими підприємствами і організаціями.

Тенденція щодо зменшення кількості інноваційно активних підприємств легкої промисловості зумовила як абсолютне, так і відносне скорочення обсягів реалізованої інноваційної продукції цих підприємств у загальному обсязі промислової продукції.

Частка реалізованої інноваційної продукції, що є новою тільки для підприємства, від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції в 2011 році – 96,8%, а продукція, що є новою тільки для ринку склала – 3,2% [6, с. 62].

Аналізуючи табл. 2, можна спостерігати суттєве зменшення з кожним роком реалізованої інноваційної продукції легкої промисловості. В 2010 році в порівнянні з 2000 роком вона скоротилася на 239980,7 тис. грн. Найбільшу частку в 2008 – 2010 роках займала реалізована інноваційна продукція, що є новою тільки для підприємства. В 2008 році її частка займала 89,6%, 2009 році – 91,2%, а у 2010 році – 96,6%. Обсяги продукції, поставленої на експорт, зростають до 2009 року, а в 2010 році зменшується майже в половину і складає 39864,6 тис. грн [6, с. 62].

Таким чином, частка нової інноваційної продукції для ринку значно менша як за обсягами реалізації, так і за кількістю підприємств, які її випускають, що свідчить про низьку інноваційну активність.

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості інноваційно активних підприємств України, шт.

Галузь	Рік					
	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Легка промисловість:	74	76	66	58	63	82
Текстильне виробництво	57	65	58	52	55	68
Виробництво виробів зі шкіри	17	11	8	6	8	14

Джерело: [6, с.62].

Обсяг реалізованої інноваційної продукції легкої промисловості України (тис. грн)

Показник	Рік					
	2000	2001	2005	2008	2009	2010
Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	367542,0	320219,7	107404,5	95591,6	120963,3	127561,3
В тому числі: продукція, що зазнала суттєвих змін	139540,9	102841,6	62269,0	нова для ринку 9848,8 нова для під-ва 85742,8	нова для ринку 10550,8 нова для під-ва 110412,5	нова для ринку 4223,4 нова для під-ва 123337,9
Із загального обсягу поставлено на експорт	12036,2	142473,6	41558,0	48559,7	60065,1	39864,6

Джерело: [6, с.62].

Сьогодні перед Україною постає гостра проблема активізації інноваційної діяльності, зокрема і в галузі легкої промисловості, викликана як специфічним станом економіки, так і низкою ресурсних обмежень, що впливають з вимого до перспективної динаміки економічного розвитку. Дедалі більшого значення у формуванні інноваційності окремих територіальних утворень в Україні і набувають кластерні структури.

Обґрунтована М. Портером [4, с. 185] (1990) теорія національної, регіональної та місцевої конкурентоспроможності, що поставила до центру уваги кластерну модель господарювання, практично одразу була схвалена і взята на озброєння як економістами-теоретиками, так і практиками. Згідно з цією теорією, на сьогодні провідну роль в розвитку підприємств відіграють кластери (від англ. «cluster» – гроно, букет, блок, пакет, або група, скупчення людей чи предметів) як «окремі «будівельні блоки» інноваційної економіки». Кластеризація являє собою процес концентрування за ознакою територіальної близькості підприємств із споріднених сфер економіки.

Доцільність кластерних формувань як умови конкурентоспроможності пояснюється цілою низкою їхніх переваг, а саме: кращий доступ до ринків збуту, спеціалізованих поставальників, кваліфікованої робочої сили, технологічних рішень та ін.; велика гнучкість, економія на масштабах виробництва синергетичний ефект; підвищення інвестиційної привабливості та здібностей сприйняття інновацій; зниження трансакційних витрат та зростання продуктивності ресурсів; зміцнення власного конкурентного статусу учасників та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Кластери в економічній літературі визначаються як індустріальний комплекс, сформований на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих поставальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом. Кластери включають окрім виробників, також значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих у конкурентній боротьбі – поставальників

нових технологій, додаткових послуг, спеціальних засобів, інфраструктури, ресурсів тощо. Багато кластерів включають також урядові установи, університети, центри стандартизації, різноманітні асоціації, які забезпечують спеціалізоване навчання, освіту, інформацію, наукові дослідження, технічну підтримку.

Досвід багатьох розвинутих країн свідчить, що ключовими перевагами реалізації кластерної політики у промисловості є [8]:

- структурна перебудова промислового сектору завдяки зростанню частки наукоємних та високотехнологічних виробництв, що вимагає посилення ролі держави у забезпеченні послідовності та ефективності реалізації всіх стадій інноваційного процесу від НДДКР до комерціалізації та виводу на ринок нової продукції з високою доданою вартістю;
- зростання інноваційної активності промислових підприємств завдяки розвитку кооперації між науково-дослідним та виробничим секторами, розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, залученню висококваліфікованих кадрів через розширення зовнішніх зв'язків підприємств, розвитку аутсорсингу та зростанню інвестиційної привабливості підприємств-членів мережевих структур;
- усунення диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів та розвиток міжрегіональних зв'язків через забезпечення державної підтримки створення та розвитку регіональних та міжрегіональних кластерів у галузях, які мають найвищий потенціал виробництва продукції, конкурентоспроможної на внутрішньому та зовнішніх ринках.

З метою виявлення найістотніших факторів конкурентоспроможності кластерів фахівцями Гарвардського університету було проведено аналіз приблизно 800 кластерів з 50 країн (як розвинутих, так і тих, що розвиваються). У результаті дослідження було виявлено, що для 44% кластерів з найвищим

рівнем конкурентоспроможності вирішальним фактором є якість і спеціалізація ресурсів, для 25% – умови попиту, для 11% – рівень розвитку пов'язаних та підтримуючих галузей, для 13% – це умови для стратегій і конкуренції в кластері, для решти – це вплив уряду та випадкові події. Отже, найчастіше основним фактором, що забезпечує реалізацію переваг кластерної моделі, є якість ресурсів [7, с.168].

Згідно з дослідженнями, понад 28% підприємств і на території ЄС визнали свою приналежність до кластерів. У тих 10 країнах, які були прийняті в ЄС останніми, частка таких підприємств становить у середньому лише 9%. Цікаві факти: понад 67% литовських підприємств працюють у середовищі кластерів; найвищий рівень кластеризації зафіксовано у Великобританії, де в середньому 8 з 10 підприємств класифіковані як належні до кластера. За твердженням фахівців, найвідчутнішою перевагою кластерного підприємства є те, що воно має змогу запросити висококваліфікованих працівників та обмінюватися ринковою інформацією з партнерами. Вважається, що перебування в кластері стимулює дух підприємництва, полегшує налагодження зв'язків для здійснення тих чи інших проектів і т. д. Кластерні підприємства відзначаються високою інноваційністю [8].

Світовий досвід свідчить про те, що і в сфері легкої промисловості є ефективний шлях розвитку, який пролягає через територіальні галузеві кластери. Успішною можна вважати практику формування швейних кластерів у другій половині ХХ ст. в Італії, Туреччині, ОАЕ, Китаї. Кластерна політика в цих країнах стимулює високий рівень конкуренції і в той же час дозволяє зберегти свої позиції не тільки великим компаніям, але і дрібним учасникам ринку. Висока територіальна концентрація постачальників, виробників, сервісних компаній, оптових і роздрібних операторів у сфері швейної продукції дозволяє кластерній формі галузевого бізнесу отримувати достатню вигоду, що мотивує їх подальший розвиток.

Необхідність створення в легкій промисловості таких інституційних структур, як кластери, зумовлена низкою обставин [6, с. 65]:

По-перше, легка промисловість має значні потенційні можливості для розвитку. Однак спостерігається в останній час повільне затухання інноваційної діяльності.

По-друге, на багатьох підприємствах, з одного боку, через скрутне фінансове становище, а з іншого, – через роботу за давальницькою сировиною, яка не потребує здійснення досліджень ринку та організації збуту товарів, ліквідовано відділи маркетингу, які, поряд з іншим, мають займатися дослідженнями ринку для впровадження інновацій.

По-третє, в Україні є регіони, де між підприємствами існують тісні технологічні зв'язки, що опираються на регіональну спеціалізацію, кваліфіковану робочу силу, існуючий споживчий попит на продукцію та відповідні наукові організації.

По-четверте, в галузі працюють переважно малі підприємства. В 2011 р. їхня частка в загальній кількості підприємств становила 87%. Для багатьох малих підприємств кластерна форма організації – це можливість вижити за умов відкритих ринків.

По-п'яте, всі українські підприємства легкої промисловості відчувають значні проблеми з фінансуванням інноваційної діяльності. В розвинених країнах репутація, що формується в процесі успішного співробітництва в межах кластера, перетворилася для фірми в цінний актив, який враховують на фінансових ринках.

По-шосте, в зв'язку зі вступом України в СОТ легка промисловість зазнає істотного впливу, оскільки посилилась конкурентна боротьба, поглибилися інтеграційні зв'язки. Застосування кластерного підходу є позитивним ще й тому, що, будучи загальноприйнятим в найбільш розвинених промислових країнах, він сприятиме досягненню більшого взаєморозуміння з лідерами світового бізнесу.

Перший крок до впровадження кластерів в легкій промисловості України зроблено в Хмельницькій області, де створено швейний кластер, який об'єднує 24 швейних та трикотажних підприємств, будинки моделей Технологічного університету Поділля, Інституту моделювання і конструювання одягу та два Професійно-технічні училища [3, ст. 158; 2, ст. 89]. Спільна діяльність у швейному кластері полягала в наступному: спільне придбання матеріалів та фурнітури; укладення загальних комерційних угод; організація навчальних семінарів на актуальні теми; організація консалтингової допомоги; спільна участь у різних виставках, фестивалях і показах мод для населення і потенційних замовників продукції; організація постійного обміну досвідом; створення загальної торговельної марки і знаку якості; створення Регіонального Центру Моді; створення сучасної системи комунікацій як між учасниками кластера, так і для інформування внутрішнього та світового ринку про продукцію кластера.

Розвиток кластера легкої промисловості (швейного кластера) сприяв створенню близько 3 тис. нових робочих місць [1, ст. 2]. Сьогодні на ринки м. Хмельницький надходить 75 % продукції кластера. Можна сподіватися, що кількість кластерів та їх потенціал в легкій промисловості буде зростати.

Зокрема, є можливість і потреба створення льняного кластера в Поліських областях. До складу такого кластера, безумовно, повинні входити сільськогосподарські підприємства, для вирішення проблеми сировини, яка сьогодні є найбільш актуальною в цій підгалузі, адже в останнє десятиріччя посівні площі льону-довгунця скоротилися в 7,5 рази. Саме тому занепали льонозаводи, яких на Поліссі нараховувалося близько 40 загальною потужністю 100 – 120 тис. т. волокна за рік. Деякі заводи вже зараз самостійно намагаються рухатися в напрямі створення кооперативних зв'язків. Так, наприклад, Ємільчинський льонозавод для вирішення сировинної проблеми співпрацює з сільськогосподарськими підприємствами, надаючи їм мінеральні добрива, насіння льону, виконуючи посівні роботи тощо. Крім того, в цьому регіоні розміщені два великих льонокомбінати у містах Рівне та Житомир, загальна потужність яких 100 млн кв. м. тканин технічного та побутового призначення. Регіон має виробничі потужності, що здатні переробити всю вироблену в країні лляну сировину, а також має достатньо високий науково-технічний потенціал галузевої та вузівської науки. Значний ринок споживання

продукції з льону обумовлений тим, що вона застосовується в текстильній, легкій, медичній, машинобудівній, будівельній галузях, а також торгівлі та сфері послуг. У попередні роки 80% виробленого в Україні волокна експортувалося в Росію, країни Балтії, Великобританію, Італію, Угорщину, сьогодні майже весь цей ринок втрачено. Для відновлення втрачених позицій є можливість залучення нових технологій, розроблених вітчизняними вченими. Зокрема, існує національна промислова технологія переробки не тільки довгого, а й короткого волокна з одержанням катоніну на базі модернізації прядильного та ткацького обладнання. Широке використання лляного катоніну у виробництві дає можливість скоротити закупівлю бавовни та значно знизити стратегічну й фінансову залежність України від її імпорту [3, с. 159].

Збереження існуючої моделі розвитку промислового сектору України з орієнтацією на низькотехнологічне виробництво та експорт може призвести до подальшого нарощування технологічного відставання від розвинутих країн та зниження конкурентних позицій національної економіки. Тому сьогодні являється важливою державна стратегія інноваційного розвитку промислових підприємств України. Пріоритетним завданням державної політики на сучасному етапі є здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості [8].

Державна політика підтримки розвитку інноваційних кластерів полягає у:

- розробленні та затвердженні законодавчої та нормативно-правової бази;
- сприянні розвитку інноваційної інфраструктури, створенні або призначенні організацій, відповідальних за реалізацію кластерної політики держави;
- розробленні ефективних механізмів взаємодії промислових підприємств, науково-дослідних, освітніх організацій та органів державної влади, у т. ч. через систему електронного урядування та створення онлайн-послуг;
- здійсненні досліджень перспектив розвитку кластерів та розробленні на їхній основі кластерних програм та системи оцінювання результатів функціонування кластерів.

Заходи стимулювання інноваційного розвитку легкої промисловості України [6, ст. 65]:

1. Податковим кодексом запроваджено терміном на 10 років звільнення від оподаткування прибутку підприємств легкої промисловості, які виготовля-

ють продукцію на внутрішній ринок, для нарощування виробництва та стимулюванню вітчизняних виробників здійснювати переорієнтацію з давальницької схеми роботи на виробництво товарів для внутрішнього ринку.

2. З метою розв'язання системних галузевих проблем та стимулювання інноваційної діяльності у легкій промисловості розроблено комплекс пропозицій, що увійшли до програмних документів: стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобальних викликів; концепція розвитку національної інноваційної системи; державної програми економічного і соціального розвитку України на 2011 рік, 2012 рік та перспективи до 2015 року; державної цільової програми імпортозаміщення; державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011 – 2015 рр.

Таким чином, в легкій промисловості України є перспективи виходу з кризового стану в інноваційній діяльності завдяки кластеризації. Для поживлення цього процесу необхідна державна структура розвитку підприємств легкої промисловості.

Висновок.

Світовий досвід підтверджує, що об'єднання зусиль підприємств у зазначених напрямках можна здійснювати, зокрема, за географічним принципом у формі організації кластерів. У сучасній світовій економіці вони посідають домінуючі позиції, порівняно з ізольованими підприємствами чи галузями, оскільки участь в їхній діяльності створює певні конкурентні переваги для учасників.

Переваги кластерної моделі організації діяльності національних підприємств легкої промисловості з урахуванням можливості виходу та закріплення на зовнішніх ринках є очевидними. При цьому довготермінова стратегія розвитку кластерів легкої промисловості повинна визначитися в тісному контакті органів державної влади та ключових підприємств промислового бізнесу. Тому важливим аспектами є розробка та вдосконалення законодавчої бази організації кластерів легкої промисловості в Україні, становлення системи навчання і підготовки спеціалістів зі створення і впровадження кластерної моделі у сфері легкої промисловості з урахуванням потреб та перспектив розвитку регіонів, а також створення системи навчання і перекваліфікації фахівців для роботи на підприємствах у рамках кластерів легкої промисловості.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробці організаційно-економічного механізму формування та державної підтримки кластерів легкої промисловості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анненкова О. В., Пономаренко Є. В. Формування промислових кластерів як інструмент структурної перебудови економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archive.nbu.gov.ua/>
2. Волкова Н. Н. Промышленные кластеры / Н. Н. Волкова, Т. В. Сахно. – СПб.: АСМИ, 2005. – 270 с.
3. Паливода О. М. Інституційне забезпечення інноваційного розвитку легкої промисловості // Інноваційно-інвестиційна модель розвитку економіки – Економічні науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://82.207.112.221/dudchenko/>
4. Портер М. Конкуренция / М. Портер; пер. с англ. – М.: Вильямс, 2000. – 495 с.
5. Прушківська Е. В., Богма О. С. Аналіз найбільш перспективних для створення на території Запорізького регіону кластерів // Економічний вісник НГУ. – 2007. – № 2. – С. 26 – 31.
6. Сіренко К. Ю. Перспективи розвитку інноваційної діяльності легкої промисловості України // Інноваційна економіка. – 2012. – №9 (35). – С. 60–67.
7. Соколенко С. И. Производственные системы глобализации: сети, альянсы, партнерства, кластеры. Украинский контекст. – К.: Логос, 2002. – 647 с.
8. Щодо державної політики підтримки розвитку інноваційних кластерів у промисловості України: Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/article/>

REFERENCES

- Annenkova, O. V., and Ponomarenko, Ie. V. "Formuvannya promyslovykh klasteriv iak instrument strukturnoi perebudovy ekonomiky Ukrainy" [Formation of industrial clusters as a tool for economic restructuring in Ukraine]. archive. nbuv. gov. ua.
- Palyvoda, O. M. "Instytutysiine zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku lehkoj promyslovosti" [Institutional support of innovative development of light industry]. <http://82.207.112.221/dudchenko/>.
- Porter, M. Konkurentsia [Competition]. Moscow: Viliams, 2000.
- Prushkivska, E. V., and Bohma, O. S. "Analiz naibilsh perspektyvnykh dlia stvorennia na terytorii zaporizkoho rehionu klasteriv" [Analysis of the most promising for the creation of the territory of Zaporizhzhya region clusters]. Ekonomichnyi visnyk NHU, no. 2 (2007): 26-31.
- Sirenko, K. Yu. "Perspektyvy rozvytku innovatsiinoi diialnosti lehkoj promyslovosti Ukrainy" [Prospects for the development of light industry innovation Ukraine]. Innovatsiina ekonomika, no. 9 (35) (2012): 60-67.
- Sokolenko, S. I. Proizvodstvennye sistemy globalizatsii: seti, aliantsy, partnerstva, klasteri. Ukrainskiy kontekst [Globalization of production systems: networks, alliances, partnerships, clusters. Ukrainian context]. Kyiv: Logos, 2002.
- "Shchodo derzhavnoi polityky pidtrymky rozvytku innovatsiinnykh klasteriv u promyslovosti Ukrainy" [As for public policies that support the development of innovative industrial clusters in Ukraine]. <http://www.niss.gov.ua/article/>.
- Volkova, N. N., and Sakhno, T. V. Promyshlennye klasteri [Industrial clusters]. P.: ASMI, 2005.